

DELA VSKA

PRAVICA

Glasilo krščanskega delovnega ljudstva

Izhaja vsak četrtek pop.; v slučaju praznika dan poprej — Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva c. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo

Posamezna številka Din 1.50 — Cena: za 1 mesec Din 5.00, za četrt leta Din 15.00, za pol leta Din 30.00, za inozemstvo Din 7.00 (mesečno) — Oglas: po dogovoru

Oglasi, reklamacije in naročnina na upravo Delavskega glasila, Miklošičeva cesta 22, I. nad. Telefon 2265. Štev. čekovnega računa 14.900

V pozoru!

Krščansko socialistični rudarji bodo imeli v oktobru t. l. svoj kongres. Videti je sicer, kakor da niso razmere ugodne za kongres. Toda življenje gre svojo pot in pametni bodo tudi v najtežjih okoliščinah uravnali svoje korake tako, da bodo v vseh primerih stopili na trda tla.

Naši rudarji zahtevajo kongres iz več vzrokov. Rudarstvo je v tako veliki krizi, da predstavlja rudarski stan tako izrazito maso bednih proletarcev, da se morejo z njimi primerjati kvečjemu še viničarji. Črno zlato je pripravilo bogastvo le nekaterim, le tistim, ki so v tako srečnem položaju, da razpolagajo s čim večjim številom delnic premožkopnih podjetij, ki tvorijo vodstvo podjetij, bodisi v formalnem oziru kot upravni svetniki bodisi kot faktični voditelji. Tisti pa, ki so in ki še pripravljajo na dan to črno zlato, pa padajo v vedno večjo bedo. Ne vemo, če je bedo rudarjev še mogoče stopnjavati. Najbolj nazorno osvetljuje to bedo izjava zdravniškega specialista za tuberkulozo, ki ugotavlja, da so Trbovlje, največji kraj v premožkopnih revirjih, klasičen zgled legla tuberkuloze.

Ni v nevarnosti le eksistenca rudarjev, ampak vse pravice, ki so si jih pridobili tekom več desetletij. Socialno zavarovanje se daje — rekli bi — v temeljih. Njegova kriza je vedno večja, deficit v posameznih panogah vedno višji. Ne po krivdi rudarjev. **Kajti edino ti so doprinesli več kot so bili dolžni za socialno zavarovanje.**

Rudarji pa niso na tleh le gospodar-

sko, ampak tudi duševno. Včasih se zdi, da so popolnoma izgubili kompas, da so izgubili zaupanje vase in v svojo veliko silo in pomen pri ustvarjanju narodnega blagostanja. Ravno radi tega je mogoče, da prihajajo med nje razne kreature, ki si prisvajajo nimb osvobojevalcev in rešiteljev, kljub temu da nimajo pravice do njega, niti po svojih načelih niti po svoji tradiciji. In rudarji niti tega ne čutijo, da je za nje tak pojav največje razžaljenje in največja sramota.

Dvig rudarja bo mogoč le tedaj, če se bo posrečilo odstraniti to veliko razrvanost. Zopet znova je treba poudariti moč in pomen skupne borbe, da daje le taka borba poročstvo za zboljšanje položaja in garancijo za njegovo končno zmago.

V srca rudarjev moramo zopet priključiti nazaj starodavni duh, starodavni pogum in starodavno odločnost. Saj je znano, da so tvorili v strokovnem pokretu rudarji pri nas in drugod elito delavstva. Rudarji so bili že od nekdaj najbolj nepomirljiv element v boju proti raznim družabnim in gospodarskim krivicam, zato pa uživali sorazmerno največ pravic.

Danes je vse to skoraj v razsulu. Ravno radi tega je kongres prepotreben. Kongres bo zavzel v vseh važnih vprašanjih svoje stališče in tako pomagal graditi gospodarsko in duševno restavracijo rudarjev. Kongres mora pokazati, da je krščanski rudar borben in da stoji napram vsem problemom in pojavom v strogi pripravljenosti.

Kdor zna...

V nekem slovenskem dnevniku sem bral pred kratkim dopis iz Štajerskega. V tem dopisu se pritožuje neki trgovec, da ga hoče oblast kaznovati, ker je imel, odnosno še ima odprto prodajalno ob nedeljah in delavnikih preko časa, ki ga določa naredba o odpiranju in zapiranju trgovin. Ta dopisnik trdi, da je to velika krivica, da se s tem dela za brezposelnost itd. Skratka: Glede na sedanjost krizo bi morali vsi taki zakoni odpasti in dati podjetnikom popolno svobodo.

To je le en glas izmed mnogih. Toda ta glas je organiziran. Naši podjetniki menijo, da je čas njihove žetve, da smejo nemoteno kršiti zlasti socialno politične zakone. Obratne zaupnike odpuščajo, kakor da ne bi bilo zakona o zaščiti delavcev. Vsak korajžnejši nastop zaupnikov hočejo označiti s surovostjo. Vsako še tako rahlo kritiko vodstva smatrajo za grajo, ki je nedopustna po zakonu. Sedanja kriza za priliko, da ustavijo za nekaj časa ta ali oni oddelek obrata, s čimer so odpuščeni tudi vsi delavci z zaupniki vred. Ko prične obrat poslovati, sprejme podjetnik v delo le delavce, le obratnega zaupnika ne.

Delovni čas ne obstoja več. Krši se vsaki dan, celo ob nedeljah ne počiva delo ponekod. Delajo ves dan. Ako zahtevajo delavci za nadure 50% nagrado, kakor predpisuje § 10. zakona o zaščiti delavcev, pa pravijo, da je to nepošteno in nemoralno. Češ, da bi morali to takoj storiti, ne pa šele po tolikem in tolikem času. Da, podjetniki so tako predrzni, da sklepajo z delavci pismene pogodbe, v katerih je izredno določilo, da bodo delali preko zakonito določenega delovnega časa. Če uveljavljajo delavci kljub temu svoje v zakonu utemeljene zahteve radi odškodnine nadur, trdijo, da je taka zahteva nemoralna.

Največja nasilja pa veljajo odpovednemu roku. V podjetjih, zlasti pa v

stavnih, so stalni običaji, ko se znajde delavec čez noč na cesti. Ako se zateče odpuščen delavec k zakonu, zopet nemoralnost, zopet rušenje narodnega blagostanja, zlasti v sedanji težki krizi, ko mora biti vsak zadovoljen, da je sploh kaka prilika za delo.

Kriza je sploh tisto čudodelno sredstvo, ki naj pomaga iz vsake zagate. Še celo krizo v socialnem zavarovanju hočejo reševati pretežno v škodo delavstva. Zvišali so prispevke, znižali dajatve. Ako nastanejo spori radi dajatev, zopet žele, da bi se pri reševanju teh sporov jemala v ozir obstoječa kriza socialnega zavarovanja.

Pod takimi okoliščinami je med vsemi krizami največja kriza v izvajanju socialno politične zakonodaje. Delavstvo se mora dobesedno boriti za vsak korak. V tej borbi je navezano edino nase. Tam, kjer je ta zavest močna, torej tam, kjer je delavstvo organizirano, je reakcija na take napade bolj živahna in bolj urejena. Dotični, ki se mu godi krivica, se obrne takoj ali saj pravočasno na delavske ustanove, ki mu dajo zaščito, ali saj pravni nasvet. Neorganizirano delavstvo pa nudi nezaščiten cilj v boju proti socialno politični zakonodaji. Ravno današnji položaj dokazuje, da je še tako dobra socialna zakonodaja brez učinka, ako ne bo varovana od močnih delavskih strokovnih organizacij.

Taka pasivna rezistenca in deloma odkriti sovražnost podjetništvu napram socialni zakonodaji ima za posledico veliko izgubo materialnih dobrin. Toda še večja škoda utegne nastati na moralnem polju. Delavstvo v splošnem že pozna socialno zakonodajo in ve, kaj je po zakonu dovoljeno in kaj ne. Ve dobro, da zahteva podjetnik, da mora delati preko normalnega delovnega časa; da ne dobi nagrajenih nadur; da mora podpisovati izjave, ki so v njegovo očitno

škodo. Vse to mora delati, kljub temu, da ga zakon ščiti proti takim izjemam. Vendar se to dogaja in to ravno radi tega, ker se podjetnik čuti dovolj močnega, da more delati proti zakonu. Podjetnik sam dosledno ubija v delavcu avtoriteto zakona in s tem eno izmed največjih avtoritet.

Kako naj podjetnik pričakuje od delavca, da bo spoštoval tista določila zakona, ki mu nalogajo dolžnosti, če pa ve ali pa ima saj zavest, da ne pridejo do popolne veljave določila zakona, ki

obsegajo njegove pravice. Podjetniki se tudi pritožujejo, da se delavstvo zadržuje napram njim bolj sovražno kot dobrotno. Ali ni največja krivda v tem pogledu na strani podjetnikov? Saj ne dajejo delavcu nikake ljubezni — le predmet izkoriščanja je, stvar, ne pa človek, njegov sodelavec, soprograditelj.

Ker je tako, imajo pa ravno nadrejene javne oblasti veliko, četudi težko nalogo, da ščitijo delavca in tako pokažejo, da ne sme zakona nikdo kršiti, tudi ne gospod podjetnik.

Presodite!

V »Delavski Pravici« št. 31 smo priobčili dopis iz Celja, ki kritizira postopanje ravnatelja Mohorjeve tiskarne, češ, da po nepotrebnem odpušča nameščence. Dopis se v celoti glasi:

Celje. Mohorjeva tiskarna in papeževa okrožnica »Quadragesimo anno«. Se ni dolgo tega, ko so nekateri duhovni gospodje očitali krščanskim socialistom, da ne priznavajo oziroma se nočejo jasno izjaviti za papeževo okrožnico »Quadragesimo anno«. Seveda bi nekateri najrajši dejali, da kršč. socialistično delavstvo sploh ne spada več h katoličanom. Ti ljudje mislijo, da veljajo papeževe okrožnice samo za delavstvo, zanje pa ne in mislijo, da lahko z delavstvom delajo, kar se jim zljubi. Ob priliki letošnjih šmarničnih govorov v tukajšnji farni cerkvi smo čuli tudi gosp. ravnatelja Mohorjeve tiskarne, ko je dejal, da cerkev ne skrbi samo za duhovni kruh, ampak tudi za telesnega. Kot služabnik Kristusove cerkve pa v praksi pokaže baš nasprotno, kar je oznanjal s prižnice in kar poprej oznanja v svojih okrožnicah. Mohorjeva tiskarna je v teku dobrega pol leta odpuščala sedem nameščenцев, kljub temu, da ima stalno delo in ni navezana na razna večja naročila. Eden izmed odpuščenih ima že 20 let službe. Ali je tako postopanje v duhu papeževe okrožnice? Ali hoče gosp. ravnatelj, tako kazati ljubezen do bližnjega? Ali je potem čudno, če delavstvo vidi v katoliškem duhovniku samo prijatelja kapitalizma? Značilno je, da ostale tiskarne v Celju še niso odpuštile nobenega svojih nameščenцев kljub temu, da so bolj navezane na naročila kot Mohorjeva, in ki imajo manj dela. Seveda, katoliško podjetje naj zopet da zgled ostalim, kako je treba reševati brezposelnost.

Na ta dopis je g. ravnatelj Zeichen

odgovoril v »Slovincu« št. 200 takole:

Odgovor Mohorjeve tiskarne. Prijeli smo v objavo: »Delavski Pravici«, glasilo krščanskih socialistov v Ljubljani in »Gračičnemu radniku« v Zagrebu: Nič ni na svetu lažjega, kot udarjati po človeku, o katerem veš, da se ne bo spuščal s teboj v boj zoper grde neukusnosti, ki si mu jih nametal v obraz. — Ker namreč kriza, ki je toliko podjetij ustavila, prav vsa pa prisilila, da so morala (tudi vsa grafična!) nekaj uslužbencev odpustiti, ni prizanesla tudi Mohorjevi tiskarni, rohnita omenjena lista na podpisane, kakor da bi vsi brezposelni v Sloveniji prihajali samo iz tega podjetja. Niti malo mi ne prihaja na um, da bi pobijal omladne in obrabljene puhlice (o pridigah, obhajilih, katoliški cerkvi, o duhovniku — prijatelju kapitalizma, ki so posebno primerne, ter hudo izvirne v ustih krščanskih socialistov), kakor jih žalostno neduhovito trosita ta dva lista name in na podjetje, ki ga napadeta. In še bolj sta v zmoti, ako sodita, da bom kot blagajnik odprl knjige in ju ponižno povabil, da utemeljim z računi to, v kar so me žal prisilile razmere. Da nam banke ne morejo vselej ustreči s tekočim denarjem in vsa podjetja prihajajo radi tega pri izplačilih v stiske, je neznano edinole še tema dveh dopisnikov. O tem pa, da so grafična podjetja nudila, naj bi se skrajšalo število ur ali da bi delali izmenoma in si tako tovariško pomagali, da bi ne bilo treba ljudi odpuščati, oba poročevalca lepo molčita. — Kdor ni zloben ali nesposoben, mu toliko pojasnila zadošča. — Za Mohorjevo tiskarno r. z. z o. z. Jožef Zeichen.

Za danes priobčimo samo to. S priombo, da nimamo z »Gračičnim radnikom« nobene zveze. Meritorni odgovor še pride. **Uredništvo.**

Dragi tovariš urednik!

Zdi se mi, da današnji svet in današnji ljudje več ne poznajo osrednje točke, raz katere bi morali gledati pri ustvarjanju. Samo primer: Ljubljanska občina se je vrgla zadnje čase na oplešavanje mesta. Dobili smo krasno trojstvo ob Marijinem trgu in nov čevljarski most, ki nosi stebre segajoče v višino drugega nadstropja sosednje hiše. Le čemu so ti stebri? Lahko bi naštel še več takih naprav, ki niso baš nujno potrebne! Na drugi strani pa vidimo, da uprava ljubljanske bolnice vedno kriči o prenapoljenosti in da mora zavračati bolnike še celo v poletnem času. Svoječasno je menda nekdo v ljubljanskem občinskem svetu predlagal, naj se zida mesto mostov nova bolnica. »Socialno čuteči« in »s skrbjo za slovenski narod in njegovo zdravje navdahnjeni« občinski svetniki so pa predlog odbili in se odločili za mostovje.

Nedavno smo brali, da so ameriški bojevniki iz svetovne vojne zahtevali od države invalidnino. Ameriški parlament je njihove zahteve odbil. Bojevniki so se zbrali v glavnem mestu in hoteli izsiliti od parlamenta, da jim ugodi. Dr-

žavni predsednik Hoover, o katerem pravijo, da se je včasih bavil s prodajo afriških delavcev, je pa poslal na bojevnike policijo, vojake in tanke ter bombe, ki povzročajo solzenje. Ne trdim, da se vojnim invalidom in poškodovancem drugih držav godi bolje! Kaj praviš, ali bodo ti bojevniki voljni še kdaj nositi na dražbo na fronto svoje glave za tako državo? In ali bodo novi rodovi, ki vse to vidijo, še pripravljeni dajati za nevhvaležne kapitalistične države svoja življenja?

In še nekaj: Naši dnevniki bi bili mnogokrat vsi radi socialni in zaslužni za trpeče. Pa poglej njihovo pisavo! Dolge kolone posvečajo športu, industriji in cele zadnje strani raznim zabavnim in »poučnim« člankom! Prava redkost so pa članki, ki bi bavijo s socialnim vprašanjem! Kaj praviš k temu? Ali se listi boje pisati o socialnih vprašanjih? Ali jih ne razumejo ali pa se boje morda zamere — in je tako volk sit in koza cela?

Mislím, da so vsega zla krivi ljudje, ki nič ne mislijo. **Verus.**

Poročila z delavskih bojišč

Jugoslovanska strokovna zveza

Papirničarji

Vevče. Položaj delavstva v obratu Vevče se je nekoliko zboljšal, ker je pretekli teden pričel obratovati drugi papirni stroj. Ne vemo še, ali bo ta stroj nemoteno obratoval dalje, ali ne. Delavstvo vsekakor želi, da bi pričel obratovati še tretji papirni stroj, ker je zbog dolgotrajne brezposelnosti gmotno popolnoma izčrpano. Kakor izvemo, zahtevajo Združene papirnice zvišanje cene tiskovnemu papirju. Bojimo se, da bo prinesla ta zahteva novo poslabšanje produkcije, pri čemer bi zopet trpelo le delavstvo. Papirničarji smo v javnosti in na naših shodih poudarili, da so cene papirju že sedaj previsoke in da je baš v tem vzroku, da se uvaža tolike količine papirja iz inozemstva.

Brusilnica v Medvodah še počiva, pričelo pa se je delo v celoznem obratu v Goricanah. Veliko delavcev, ki so bili v ustavljeni brusilnici zaposleni, dela sedaj pri popravilu jezua na Savi, ki ga popravljajo Združeni papirnice v lastni režiji. Prav je, da se te poprave vršijo sedaj, ko je voda zelo nizka in da imajo brezposelni vsaj nekaj zasluzka. Prav pa ni, da se pri plačevanju teh delavcev gazi kolektivna pogodba in zakoniti predpisi v pogledu plačevanja nadurnega dela in dela ob nedeljah in praznikih. To delo bi moralo biti plačano z minimalnim 50% poviškom. Prav tudi ni, da pri teh delih zaposlujejo delavce 10 in celo več ur na dan, ko so še mnogi drugi delavci, ki že več mesecev niso zaslužili niti za skorjico kruha, in vendar imajo tudi ti pravico do življenja. Zato, da pri tem tudi delavci sami nosimo precej krivde, ker se ne zavedamo tako dalekosežnih posledic, ki si jih nakopavamo. Prav v tem se pokazuje naša slabost in egoizem čisto po vzorcu naših delodajalcev. Mar ne vidimo, da naše socialne pravice od vseh strani neprestano napadajo. Ali naj potem še sami pomagamo razdirati to, kar smo si s težkimi žrtvami pridobili? Ne, bodo rekli vsi zavedni papirničarji. Naše pravice morajo ostati neokrnjene in še novih more pridobiti, ako bomo pristopili zopet k enotnemu in solidarnemu delu.

V zadnjem času opažamo, da dnevno časopisje prinaša novice o položaju papirniškega delavstva. Prav je in hvaležni smo, da se čim širša javnost informira o naših razmerah in težnjah. Želimo pa, da se dopisniki teh listov obračajo za objektivne in stvarne podatke k organizaciji papirničarjev, ker z neotnim poročanjem na eni strani begajo delavstvo, na drugi pa škodujejo objektivnosti naše organizacije, ker na odločujočih mestih smatrajo, da taka poročila izvirajo iz organizacije. Vsekakor pa je zagovornica naših interesov v prvi vrsti »Delavska Pravica«, ki je izključno delavski neodvisni list in se papirničarji lahko zanesemo na iskrenost njegovega pisanja. Zato naj vsak papirničar bere v prvi vrsti svoj list, ki mu prinaša ločna poročila. Ne pozabimo pa papirničarji tudi na to, da je le v enotnosti in solidarni borbi naša rešitev. Poženimo vse razdirače naše enotne papirniške organizacije tja, kamor spadajo.

Lesno delavstvo.

Jurklošter. Celokupno delavstvo tovarne lesnih izdelkov je prejele dne 26. avgusta 1932 odpoved potom 13 dnevnega odpovednega roka. Delavstvo bo torej 9. t. m. dejansko brezposelno. Delodajalec in lastnik omenjene tovarne g. Falta ni navedel nikakih razlogov za to odpoved. Smatra, da je zadosti, če vsaj približno zadosti predpisom zakona. Mi smo že opetovano pokazali, kakšna je razlika med navedenim delodajalcem, ki poseduje ogromno bogastvo in ubogimi delavci, ki so mu to premoženje pomagali zgraditi. Da gospod Falta zapira delavcem pot v tovarno sedaj pred pragom zime, je po mnenju delavstva njegova nova taktična poteza, ki mu bo prinesla novih koristi. Delavstvu sicer ne bo mogel veliko več vzeti, ker za svoje delo že sedaj skoraj nič ne prejema. Toda g. Falta je zadovoljen tudi z malim, medtem je pa glavno to, da delavcem kakor tudi drugi neposredni okolici pokaže, da je on absoluten gospodar, vsi drugi pa njegovi sužnji. Skoraj ne dvomimo, da se bo g. Falta tudi ta poteza kakor že vse prejšnje posrečila, ker je v delavstvu še vedno preveč suženjskega duha. Toda za enkrat bo zmaga la še krivica, prišel pa bo čas, ko bo zopet zmaga la pravica. Gospod Falta pa naj se zaveda, da delavstvo, ki mu je leta in leta garalo za skromno skorjico kruha, ne bo šlo sedaj živo v zemljo. Če tovarna v resnici nima dela, naj g. Falta odpre svoje kase, v katerih so shranjeni milijoni izžeti iz delavskih žuljev in naj da vsakemu delavcu svoj delež. Pozneje, ko bo tovarna zopet imela delo, pa naj g. Falta dela sam, da se uveri, kako živi delavec.

Rudarji

Zagorje. Kako živimo zagorski rudarji, je malo znano. Posebno nekateri gospodje ne vidijo bede in ne slišijo obupanosti mater, ki prosijo kruha za svoje nedolžne otroke. Že dva meseca sem se po dvakrat na 14 dni zberejo matere z otroki in gredo prosit na občino kruha. Kako izgleda takšna procesija, si more predstavljati le tisti, ki jo vidi. Matere z otrokom v naročju stojijo pred občino, jokaje prosijo za kruh in za delo možem. Tako čakamo in trpimo. Vsak dan se tolažimo: »Saj bo kmalu bolje.« A pred kratkim smo pa dobili naše prošnje lepo rešene. V Zagorju ima T. P. D. tudi apnenice, kjer je zaposlenih 68 delavcev. Dne 1. septembra 1932, ko so prišli v službo, jim je obratovodja prebral okoliščino, nepričakovano obsodbo, ki se glasi: »Dne 1. septembra 1932 preneha vse delo pri apnenicah in v kamnolomu.«

Torej vsi, ki so bili sedaj zaposleni pri tem obratu, so s 15. septembrom odpušteni. Ni vprašal nihče, kaj imaš doma? Ali imaš posestvo, ali imaš samo kopico otrok. Poselnikov sploh ni, ker so bile spomladi redukcije, in se je že takrat vse zmetalo, kdor je imel le malo zemlje. Samo par besed v premislek: Celo leto so ti ljudje praznovali, delali so le 3—4 dni v tednu. Niti za hrano niso zaslužili. Že je mesec dni, odkar so vsi trgovci odpovedali kredit, prav tako ne dobiš v rudniškem konsumu. Delavci brez hrane, brez kredita, na cesti.

Težko je tako življenje. Da, Hlapec Jernej ima vedno več bratov. Tudi to nam govori: Da se bo za delavca zavzel le delavec, le njegova organizacija. Zagorski delavec.

Trbvlje. V septembru bomo praznovali pri našem rudniku 13 dni, delali pa 17 dni. Znak praznovanja je previsoka produkcija in premajhna oddaja! Prostori v skladišču so polni, posebnim kosovca je menda za vso zimsko sezono. Pod nobenim pogojem še ne bo rednega obratovanja in zasluzka, rudarji pa so lačni in bosji, pa se še očitajo redukcije. — O ti neusmiljeni kapital! Delničarji dobe še vedno 15% dividendo, rudar pa v zimi na cesti! Ali je vse to res moderno ali morda pravično?

Krivično postopanje.

Trbvlje. Že zadnjič smo povedali, da krivično postopajo z delavci v dneh praznovanja pri TPD. Danes pa moramo ponovno ugotoviti, da dajejo nekaterim delavcem vedno priliko zasluzka tudi v dneh praznovanja. Ponovno poudarimo, da nismo nikomur nevoščljivi zasluzka, toda živeti pa morajo vsi delavci. Najslabši zasluzek imajo danes kovinarji in drugi rokodelci, spadajoči pod obratovodstvo osrednje delavnice. Če gledamo njihove 15 dnevne plače, bomo ugotovili, da znašajo po 100 do 150 Din. Vsekakor sta kovinar ali mizar prav tako potrebna življenja kot drugi. Posebno, če gledamo zasluzek in zaposlitev v rovi, vidimo, da se v dneh praznovanja celo včasih istotoliko obratuje kot v normalnem delu. Krivda je seveda tudi na obratovodstvih, ki so dostikrat celo brezbrizni za zasluzek svojih delavcev, dostikrat pa tudi boječnost za svoj lastni obstanek.

Kovinarji

Javornik. Razpisane so volitve delegatov v krajevno skupščino bratovske skladnice na Jesenicah. Volitve se bodo vršile 20. sept. 1932. Obrati na Javorniku so uvrščeni v eno skupno edinicno in volijo 21 delegatov.

Odbor skupine je imel tozadevno sejo in glede tega vse potrebno ukrenil. Kandidatna lista je sestavljena in se bo vložila samostojno.

Tovariši! Ob tej priliki vsi na volišče! Dobiti moramo čim več glasov, ker le tako nam bo na podlagi sedanjega volivnega reda omogočeno vsaj nekoliko dela in vpogleda v to važno delavsko ustanovo.

Kleparji.

Sobotni sestanek dne 3. septembra je pokazal, da se pretežna večina fantov zaveda važnosti in pomena organizacije. Zanimiva so bila poročila tovarišev iz posameznih delavnic. Pri debati je padel predlog, o katerem se bo sklepalo na prih. sestanku, da se naj poviša prispevek za podporni fond. Tovariši centralni tajnik je v svojem poročilu bo-

drilno predložil vrednost organizacijskega dela. Tovariši blagajnik pa je govoril o agitaciji in sodelovanju posameznikov v organizaciji. Bil je lep sestanek. Razpravljali smo o težavah, ki jih imamo pri svojem delu. Ugotovili smo, da bi marsikaj odpadlo, ako bi bili bolj enotni in složni.

Prihodnji sestanek smo določili za soboto dne 24. septembra. Čas in kraj bomo vsem tovarišem pravočasno sporočili.

Ponovno opozarjamo, da so uradne ure skupinskega odbora vsako soboto od 6 do 7 zvečer in nedeljo dopoldne od 10 do 11 dopoldne v prostorih JSZ na Miklošičevi c. 22/I.

Položaj na Jesenicah

Po razburljivih in težkih dneh 15. marca se je od aprila dalje začelo na Jesenicah polagoma zopet normalno življenje. Ostalo jih je sicer precej na cesti, toda izjave podjetja — do bodo po možnosti prišli zopet na delo — in to, da so tedensko prejemali podpore, je prizadete vsaj nekoliko tolažilo in dajalo upe na boljše čase.

Medtem pa je celo podjetje delalo s pravim ameriškim tempom. Racionalizacija in zahteva po večji storitvi sta rodili za podjetje lepe rezultate. Glede zaposlitve reduciranih je seveda razen nekaterih, ki so bili sprejeti nazaj radi družinskih razmer, ostalo vse pri obljubah. Sedaj, po preteku 6 mesecev, ko bi bilo treba definitivno rešiti vprašanje brezposelnih, je namesto tega bilo nenedoma odpuščenih še 28 drugih delavcev. Torej poleg onih 200 še novi, ki imajo številne družine in 15 do 20 s celih 29 let službe pri podjetju. Videti je, da je to nekak odgovor na zahtevo, naj se vsaj tisti, ki so socialno najbolj prizadeti, zaposle, češ, kako, ko niti za te, ki so doslej zaposleni, ni dela.

Sedaj gre eden preko drugega in si skuša priboriti, da ostane na delu. V tem nastajajo težave, ker so zastopniki delavstva na redukcije pristali. Po našem mnenju, ki smo ga že tedaj zavzeli, bi morala v predporazumu točka 5, ki govori o redukcijah, izpasti. Ako v resnici nastopijo težave in je podjetje primorano, da reducira, je sicer to hudo, toda vendar bi v tem slučaju ne šlo na račun zastopnikov delavstva.

V vprašanju predlogov za ponovno

zaposlitev delavstva nastajajo zopet težave. So predvsem v tem, ker ni skupnega in enotnega foruma, ki bi o vsem tem odločal. Tega ves čas pogrešamo. Tudi, ako se kaj naredi, ni gotovo, vsaj radi tega ne, ker ljudje ne zaupajo in niso prepričani, da se bo tako izvedlo, kakor je bilo sklenjeno.

Ponovno pribijamo. Razrvane razmere med posameznimi organizacijami slabo vplivajo na borbenost in odpornost delavstva. Vsi skupaj bi morali iskati, ne kakih koristi svojih organizacij, marveč blagor skupnih interesov vsega delavstva, brez ozira na svetovno nazi-ranje. V tem pogledu bo treba čiščenja in objektivnega dela v vseh smereh. Poleg tega pa absolutnega poštenja in morale, kajti brez slednjega je vsako zapiranje do drugega nemogoče.

Predvsem je kvarno, ako si kdo domišljuje, da je absoluten gospodar položaja in iz tega gledanja rešuje celotno delavsko vprašanje. Da je ta taktika pogrešana, dokazujejo dovolj nazorno zadnji dogodki. Za to delo pa bo treba voditeljev, ki se bodo z vso odgovornostjo zavedali, da niso samo predstavniki ene strokovne organizacije, marveč zastopniki vsega delavstva. Posebno to velja za obratne zaupnike, ki so po zakonu zastopniki delavstva in je njihova najvažnejša naloga, da brez ozira na desno in levo branijo interese delavstva.

*

(Po najnovejših vesteh smo informirani, da je podjetje v pretežni večini vse brezposelne delavce zopet sprejelo na delo.)

Najslabši položaj viničarja

Viničarjev zasluzek je običajno v naturalijah, le malenkosten del je v denarju. Tako ima vsak viničar najmanj vsaj vrt za zelenjavo, več ali manj zemlje za razne pridelke, zraven tega tudi travišča, da more rediti vsaj kravico, par svinj in nekaj kuretin. Z mlekom in pridelki na njivah se preživljamo v času brezposelne sezone, katera traja stalno vsako leto nekako od 1. avgusta do 15. oktobra, potem od začetka novem-

bra naprej čez celo zimo približno tja do začetka marca drugega leta. Zaslužimo tedaj pol leta, jemo pa celo leto. Kakor je dobra letina, ko je dovolj trave za živino, ko nam naši skromni koščki zemlje obetajo vsaj nekaj živeža, tedaj še ni tako strašne sile in skrbi, ko je še tu in tam dobiti kakšno postransko delo in kakšnega kovača je še šlo. Saj smo ravno viničarji v svojih življenjskih potrebah dovolj skromni in že vsemu hu-

Upton Sinclair:

DOLARJI

roman

(Naslov v izvirniku: Mountain City)

Še bolj je vabila Jeda k razmišljanju pripoved Ignacija O'Gradya, ki mu je ime omogočalo, da je pobiral naročnino za rimskokatoliški zbornik, ki je izhajal v Chicagu, in si tako oskrbel primerne dohodke. O'Grady je bil kitast, majhen Irec z ostrimi, črnimi očesci, ki je z vso vnemo zatrjeval, da se ne da ne od papeža ne od kogarkoli vleči za nos. Vera je sicer sleparija, toda človeka vendar redi! Kazal jim je zbornik s podobami svetih mož in devic, debelih škofov, ki so namesto klobukov nosili na glavi vezene čajnike, svetih kosti; čudežnih ozdravljenj in posvečenih amuletov, ki jih ljudje obešajo krog vratu. Treba je bilo le najti kraj, kjer prebiva mnogo Ircev ali Poljakov ali Italijanov, in ženske so spoštljivo strmele v svete simbole, podjetni agent pa je zatrjeval, da je oče Shilleleh ali oče Spaghetti ali kakor se je že imenoval dušni pastir tistega kraja, stvar odobril. Prelagal je zvezke po vrsti kot keglje in od vsakih podpisanih treh dolarjev je ostalo dolar pet in dvajset v njegovem žepu.

»Služi denar!« so govorili ti mladi, razumni ljudje. Prvi tisoč je najtežji, v tem so se vsi ujekali; potem pa ima človek kapital in se lahko osamosvoji. Skakalnice je treba imeti! Napredovati! Ne svojega življenja upravljati s tem, da garaš za drugega. Glede na univerzo so se mnenja delila; nekateri so bili vpisani le materi ali pa dekletu na ljubo, drugi pa so bili istih nazorov ko Liza, da prinaša življenje na univerzi neke, čeprav težko pojmljive koristi, — človek postane »bistrejši« in dobiva širše obzorje. Kakor da bi se dvigal v zrak, je dejal Dick Sunstorm. In Jed je že v duhu videl, kako se dviga više in više kakor orel, — a ne da bi tudi za trenutek odtrgal pogled od zemlje, od plena, na katerega bo nekega dne zviška šinil.

4. poglavje.

Težki časi.

I.

Jed Rusher je dovršil prvo leto na univerzi in po navetu Dicka Sunstorma se je odpravil, da bi kmečkim gospodinjam prodajal zbirko dvanajstih ličnih ujedenk s podobami najslavnejših živih Amerikancev in si na ta način ustvaril srečo. Zbirka je vsebovala med drugimi iznajditelja električne razsvetljave, iznajditelja letala, ustvaritelja cenene avtomobila in igralca baseballa, ki je imel svetovni rekord pri klubu »Homerun«. Za vsak okus nekaj, cena samo borih pet in sedemdeset centov. Po Dickovem mnenju sicer preprosti, pač pa prav primerno za vajo. Pomagal je Jedu sestaviti prodajni načrt in ga je seznanil s podatki iz psihologije samotne ženske.

Žal so se pa one družabne sile, ki so bile Jedu zadnjih pet let naklonjene, zdaj nenadno obrnile proti njemu. Nastopil je čuden dogodek, dogodek, ki je širil strah po vseh ameriških pokrajinah, kjer so sejali semena in pridelovali živila za na trg; na mah se je zazdelo, da ni za živila nobenega trga več, cene so padle tako globoko, da je pol farmerjev v deželi prišlo na rob propada.

Inflacija, ki jo je sprostila vojska, je prihajala v tek in nekdo je zdaj moral plačati stroške. Kdo drugi neki, kakor pa neorganizirani in nemočni sužnji zemlje? Stvar je bila zelo preprosta; brž ko se je približal čas za prevoz pridelka, je »Federal Reserve Board« velela svojim članicam bankam po farmerskih krajih, naj zvišajo obrestno mero za posojila. A Jedu Rusherju in njegovim prijateljem ni tega nihče razložil; noben tečaj, ne nobeno predavanje na mountaincityski univerzi se ni dotaknilo tega vprašanja. Jed je zapazil le, da je dan na dan v tistem neprijetnem položaju, ki mu ga je nekoč slikal Dick Sunstorm: bilo je nemogoče, da bi iztisnil iz kmetice kak novc, ker ni nobenega imela! Bili so časi, ko Jed ni mogel plačati niti prenočišča in je moral prositi, če bi smel spati v skednju ali v kakem seniku. Niso bili redki trenutki, ko bi bil z naj-

demu navajeni, vendar pa si letos radi te strašne suše stavimo obupno vprašanje: »Kako naj si pomagamo?«

Štiri mesece ni bilo že pravega dežja. Suša je postala naravnost katastrofalna. Na mnogih krajih je zmanjkalo pitne vode, na strmih pobočjih gričev se suše celo bukova drevesa v gozdu. Sadonosniki in senokoše so suhe kot požgane. Otave ni, krompir se je od vročine posušil, koruza je ostala jalova, fižol ni obrodil. Na vrtovih zelja ne bo, kumarc že davno nimamo. Še hujše je v krajih, kjer letos ni sadja. Kmet in vinogradnik bo imel vsaj nekaj, ker ima več polja, prodal bo vino, ponekod celo sadje in bo vsaj za silo iz vode. Kako pa si naj pomaga viničar? Vina nima, sadja nima; govedo bo že prodal za pol zastonj, ali pa jo bo ubil doma, ker ni zadostne krme. Kolone bodo žalostne in brez slanine. Prihodnje leto tedaj ne bomo imeli živine, zato ne mleka in ne zabele, ne krompirja in niti ne koruznega kruha. Delati in živeti pa bomo morali.

Ce kdaj in kje, tedaj je ravno tukaj pomoč v vsakem oziru potrebna. Odločilne oblasti nikakor ne bi smele prezreti bede, v kateri že danes žive viničarske družine in kolika beda jih še čaka, ko bosta nastopila zima in sneg. Tudi tukaj bi morale nastopiti podporne akcije, predvsem pa bi morali biti izdani ostri ukrepi proti tistim, ki z bedo ljudstva hočejo mešetariti in kovati sebi kapitale. V prvi vrsti ne bi smelo biti

dopuščeno, da se viničarjem in vinogradniškim delavcem znižuje že itak premajhen zaslužek. Predvsem bi se moral zaslužek izplačevati redno. Pri pretežni večini vinogradnikov morajo čakati viničarji več mesecev, če ne celo leto na izplačilo zaslužka ter sploh ne vedo kdaj ga bodo dobili. Enako bi se morala večkrat izvršiti kontrola po viničarskih rajonih, kakšne so cene in kakovost življenjskih potrebščin, predvsem moke, ki jih prodajajo trgovci. Imam že več slučaje, da se je krušna moka prodajala kilogram celo po 2 Din, kruh iz te moke pa je bil grenak in neužit. Ubogi viničar izda denar, kolikor ga še ima, nazadnje pa nima kaj jesti.

Nbroj je problemov, kako si odpomagajmo, zato naj misli vsak in nudi nasvete, kakor tudi, da odkriva krivice in gorja, ki jih viničarjem prizadevajo brezvestni špekulanti. Glavno pri tem pa bodi: mi sami moramo vzdigniti tako močan glas, da nas bo morala slišati vsa javnost in vsi odločilni krogi. Le tako moremo povsod vzbuditi pozornost za naš bedni položaj in doseči kakšno od pomoč. Mi sami moramo povedati, kako nam gre. Sicer bodo drugi kakor običajno, tudi sedaj rekli, da ravno viničarjem še najbolj gre. In čeprav bi viničar umiral lakote in bede, bodo se znašli še taki, ki bodo rekli, da je viničarjem predobro. Torej ne zanašajmo se na druge! Sami rešujmo svoje težave. To pa je mogoče le po svoji strokovni organizaciji in po svojem časopisju! Drugače nikjer!

Vaieniško skrbstvo

(Nadaljevanje.)

Še bolj nazorno sliko bo pa podala sledeča tabela:

Počitniško oskrbovališče v Bruku ob Leithi na Spodnjem Avstrijskem je bilo otvorjeno od 29. maja do 31. decembra 1930, v Niederalmu pri Grödingu na Solnograškem od 8. maja do 24. septembra 1930, v Gobelsburgu ob Kampi na Spodnjem Avstrijskem od 22. maja do 24. septembra 1930, v gradu Neulengbachu na Spodnjem Avstrijskem od 2. januarja

do 1. oktobra 1930 in v gradu v Wieselburgu ob reki Erlauf na Spodnjem Avstrijskem od 1. maja do 17. septembra 1930, dočim je bil počitniški dom v Fischau ob železnici Schneeberg otvorjeno vse leto.

Od januarja do konca decembra 1930 je bilo poslanih v sedmero počitniških domov 5774 vajencev in 3577 vajenk in sicer so sprejeli:

Bruck ob Leithi	531	vajencev z	14.555	oskrbovalnimi dnevi
Fischau	3148	„ z	84.028	„ „
Gobelsburg	247	„ z	6672	„ „
Niederalm	1848	„ z	49.132	„ „
Aztenbrugg	143	vajenk z	3737	„ „
Fischau	162	„ z	3855	„ „
Neulengbach	1749	„ z	46.555	„ „
Wieselburg	1523	„ z	40.589	„ „
Skupaj	9351	ob.spola z	249.123	oskrbovalnimi dnevi
Celokupna poraba živil za leto 1930				
znaša: 343.498.70 kg, 136.452.25 litrov				
mleka, 23.814 komadov jajc. Med drugim				
so konsumirali oskrbovanci v počitniških				

večjim veseljem zamenjal zbirko svojih »kulturnih« fotografij s kako jedjo iz tiste pšenice, ki jo bodo farmerji pozimi pokurili po pečeh, ker ne bodo imeli denarja za premog.

Ko se je Jed po koncu sezone vrnil v mesto, je videl, da je velika kriza stegnila svoje prste tudi na njegovo Almo Mater. Ni prihajalo nič sile študentov in še od tistih, ki so se vpisali, jih mnogo ni moglo zmagati denarja za pension. Iskali so si poceni sob in živeli od mleka in od prepečenca. In da je bilo vse skupaj še obupnejše, je Mr. Crumback pisal, da ne more posojila nič več podaljšati; pokrajinske banke so v strašnem položaju — sto in sto jih je pobralo. Zemlja pridelovalcev pese gre na dražbo, da bi ljudje tako plačali davke. Uboga Liza je morala poslati bankirju svoje prihranke in podjetja bi bilo konec, če bi jima Carrie Meecham, ki je imela nekaj v banki, ne ponudila pomoči.

Služi denar! — je velevalo življenje Jedu Rusherju. Da bi človek zaslužil vsaj toliko, da bi se mu ne bilo treba od strahu podelati v hlače, če pride kaka kriza! Da bi vsaj ne bilo treba ostati za denar mlade dame, ki nikakor ni več tako mlada, kakor trdi, in ki bulji v človeka z ovčjimi očmi in išče prilik, da bi ga dobila v avto! Dražeca misel za Jeda: sestra je zadolžena pri Carrie in on bo moral dolg plačati s svojo prostostjo in bodočnostjo! Zakaj naj bi takale ženska ne bila zadovoljna z dobrim, stalnim mestom, ki ga je dobila? Če je pa že na vsak način hotela imeti moža, zakaj ga skuša ujeti koga od starejših vdovcev, ki je že zasedel svoje mesto v svetu? In kaj naj pomeni to, da ga Liza neprestano spominja, naj bo vljuden, Ali je res pripravljena, da bi ga zabarantala za tako posojilce — za posojilo in za nekaj tisoč dolarjev, ki jih je Carrie Meecham imela naloženih v predmestnih zemljiščih?

II.

Jed je bil v tretjem semestru in ni bil več taka brezposmembna oseba, ko včasih. Študiral je enačbe druge stopnje, angleško književnost od Milтона do Popeja, evropsko zgo-

dovino devetnajstega stoletja in — Lizi na ljubo — razlago Nove zaveze; a za vraga, kaj naj mu vse to skupaj koristi? Tak kulturni luksuz, ko so pa ljudje v njegovem rodnem mestu razen nekaj srečnikov prav na vrhu živeli vsi v smrtnem strahu in v obupni stiski. Jed je nosil občutek, kakor da ne napreduje niti za korak. Ni spoznal nobenega vplivnega človeka. Vedno in povsod so bili okrog njega isti ljudje, ki so se morali sami ubadati za življenje in so zdaj pripovedovali strašne zgodbe, kako se jim je posrečilo prebiti počitnice, kako so se morali bojevati z brezposelnimi dninarji za mesta po rudnikih in po plavžih! Jed se je zdaj lahko še dolga tri leta ubijal po univerzi, potem mu bodo na koncu stisnili v roke na roko pisano, lepo izčiščano pergamentno diplomu, s katero bo imel pravico vršiti kako službo na višji šoli v Zionu, z mesečno plačo stodesetih dolarjev. Kaj naj bo to življenje?

Zdaj je žal prišel do tega, da sama selitev v mesto še ne daje prav nič jamstva za uspeh. Tudi po mestih so se potikale množice izgubljenec. Večkrat, ko so se napotili ogledovat palače bogatinov, je morala Carrie voziti po ubožnih predmestjih. Tam so videli brezkončne gruč malih, neznanstnih opekastih hišic, po katerih so se ljudje mučili od meseca do meseca in so s skopim zaslužkom komaj, komaj životarili. Deset tisoči majhnih hiš in v vsaki z nadlogami založena družina! V starejšem delu mesta pod postajo so na površini nekaj kvadratnih milj stale prastare zgradbe, po katerih so se nekdanj nahajala stanovanja velikih gospodov, pisarne, hoteli in krčme preteklega časa — in ki so zdaj docela propadale ter bile umazana prebivališča delavcem in potepuhom. Mountain City, gorsko mesto, je bilo tisoče jetičnih, drugi tisoči so bežali pred to boleznijo sem. Prihajali so z vseh koncev dežele in iskali kakršnegakoli dela, da bi plavali na površju življenja. Nižali so mezde in potiskali vse prebivalstvo na rob grenke stiske.

**Pridobivaj novih članov
za Jugoslovansko strokovno zvezo!**

domovih 1.034.702 žemelj po 40 gr, 61.916 komadov hlebkov, 8.056.01 kg pšenične moke in 6.603.70 kg moke za kuho, 27.718.33 kg mesa, 30.148.06 kg svežega sočivja, 48.596.05 kg krompirja itd. Seznam živil obsega 91 različnih živilskih potrebščin.

Razmerje med številom vajencev, vajenk, mladostnih delavcev in delavk v starosti od 14. do 18. leta, ki jih je oskrbovala akcija za vajeniško skrbstvo v počitniških domovih in celokupnim številom imenovanih na Dunaju je sledeče:

V vseh počitniških oskrbovališčih je bilo:

leta	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	Skupaj
oskrbovancev	1087	4088	5472	5918	5257	5571	7616	9105	10.337	11.717	12.000	11.880	9351	99.399
oskrbovalnimi dnevi	29.417	112.061	145.316	162.880	142.862	163.905	218.771	242.693	260.038	296.097	302.878	302.659	249.123	2.627.890

Doma in po svetu

Dne 6. septembra je preteklo 2 leti, ko so štirje slovenski fantje padli na Bazovici pod krvniškimi streli za osvoboditev slovenskega naroda.

Gospodarska konferenca v mestecu Stresi v Italiji se je pričela s prorokovanjem popolnega neuspeha od vseh strani. Namen konference je, da reši pred gospodarskim in političnim propadom razbito srednjo in jugovzhodno Evropo. Francozi bi pomagali le, da bi se stvorila neka federacija teh držav pod izključnim francoskim vplivom. Stari načrt Francozov pa je oživetev stare podonavske monarhije pod njihovo zaščito. Tako hočejo Francozi ubiti na en mah dve muhi: rešiti srednjo Evropo in s tem cel kontinent ali morda tudi cel svet pred socialno revolucijo in pa za zmerom odvrniti Avstrijo od Nemčije. Tem prizadevanjem pa se samoposebi razumljivo odločno ustavlja Nemčija in Italija in zahtevata od Francije, ki edina ima še denar, za te države posojila brez kakih obveznosti. Zato so izgledi brezupni.

Med Francijo in Nemčijo se že dalj časa vodijo pogajanja o zvišanju nemške državne brambe. Sedaj so Nemci razločno povedali svoje zahteve, da hočejo imeti najmanj 300.000 mož in skoraj popolno svobodo za izdelovanje orožja. Na razorožitev nihče ne misli, ampak se vse države kar moč oborožujejo in sti-

Leto	Celokupno število mladostnih na Dunaju		Število oskrbovanih iz Dunaja		v %	
	moški	ženske	moški	žen-ske	moški	žen-ske
1920	39.465	47.963	3867	920	9.8	1.9
1921	40.593	47.856	3339	1170	8.2	2.4
1922	41.333	45.934	2734	1171	6.6	2.6
1923	42.098	43.239	2629	1423	6.2	3.3
1924	42.407	39.144	3721	2400	8.8	6.1
1925	38.013	32.305	4631	3072	12.2	9.5
1926	35.789	29.196	5010	3963	14.0	13.6
1927	33.135	27.927	5523	4519	16.7	16.2
1928	29.947	25.508	5727	4491	19.1	18.0
1929	26.297	22.259	6064	4110	23.1	18.5
1930	21.227	17.403	4799	3193	22.6	18.4

skajo iz delovnega ljudstva z vedno novimi davki zadnje pare, samo da lahko kupujejo orožje, ljudstvo naj pa magari pogine. Zanj se sedanji kapitalistični vladodržci ne brigajo.

V Nemčiji se je ob sestanku parlamenta do golega razpalila sedanja nemška vlada kot popolna diktatorska vlada. Centrum in Hitlerjevci so pa mirno izvolili predsedstvo vsled nevarnosti, da bo vlada, kot je nameravala, parlament razgnala in se naslonila na delavske strokovne organizacije. Boje se tudi izglasovati nezaupnico vladi in sploh priti z njo v kak spor, ker vedo, kaj jih čaka. S tem se je napetost med strankami še povečala. Vlada se bori s krizo in je izdala zasilno naredbo, s katero mislijo »poživiti gospodarstvo«. Vsi pa pravijo, da je to le nezrel poskus, ki bo državo drago stal. — Organizacija je klenih čelad, bivših vojakov je imela zborovanje in se jih je zbralo 150.000. Izkazalo se je, da je organizacija zvesta podpornica svojega pokrovitelja Hindenburga. Tako se sedanja vlada naslanja na bajonete državne brambe, na nemške nacionalce in pa na vse, kar je reakcionarnega, veliko večino ljudstva pa ima proti sebi, čeprav sta prešla Papen in Hindenburg s katoliškega shoda v Essenu pozdravne brzojavke.

V Belgiji je bilo zavarovanih l. 1929 za bolezen in onemoglost 1.170.000 oseb. Od tega števila je odpadlo na članstvo pri socialistični zvezi blagin 490.350, na zvezo krščanskih bolniških blagin 335.387, na nevtralne 160.960, na liberalne 46.000, na podjetniške pa le 68.000 oseb. Belgijci so tedaj zelo širokogrudni in svobodoljubni.

Dispanzer v Trbovljah

V predzadnji številki našega delavskega glasila »Pravice« smo z velikim zanimanjem čitali razgovor g. dr. Prodana, kateremu bi lahko rekli in ga imenovali očeta dispanzerja pri nas. Delavci, ki nas je večina jetičnih, smo za to ustanovo gotovo hvaležni.

G. doktor navaja, da je Trbovlje klasično mesto, kjer so dani vsi pogoji, da se more uspešno razvijati jetika. Vzrok so nehiigijenska stanovanja in nezadostna hrana.

Kot delavec lajik se ne morem k poročilu g. zdravnika spuščati v stvari, ki se tičejo medicinske znanosti, pač pa se hočem dotakniti stvari, katerim sem vsak dan sam priča in katere sem občutil sam v življenju, in kateri vzroki so bili, da sem postal jetičen.

Pred desetimi leti sem prišel v rudnik Trbovlje kot kmečki sin. Od doma so me silile razmere. Bilo nas je pet sinov in posestvo je bilo premajhno za nas vse. Po par letih sem se poročil in si ustvaril svoje družinsko ognjišče. Jaz in žena sva bila popolnoma zdrava, iskala sva stanovanja pri rudniku in pri privatnih hišnih posestnikih. Dobila sva privatno stanovanje. Bilo pa je vlažno, mokro, tako da mi je celo oprava v par letih pričela gniti.

V tem stanovanju sem moral prebivati štiri leta. Delal sem v jami na prostoru, kjer sem bil vsak dan premočen od mrzle vode, spat pa sem hodil v to vlažno stanovanje. Ali je čudno, da sva pričela z ženo bolehati. Sam zdravnik je prošil za naju pri rudniku, da bi dobila primernejše stanovanje. Pa je obstojala naredba, da dobi stanovanje, kdor dela že osem let in kdor je v kopaški kategoriji. Seveda tem pogojem še nisem mogel zadostiti.

Kako pa je bilo s privatnimi dobrimi stanovanji takrat v Trbovljah, pa ve vsak. Dobil ga je le oni, ki je imel dovolj denarja.

Torej delo v vodi, vlažno stanovanje in to več let in poleg tega še dostikrat slaba hrana. Kaj slabo sredstvo proti jetiki. Kako pa je v tem pogledu danes pri nas? Trdim, da je še slabše! Hrana pomanjkljiva in slaba, stanovanjske razmere neznosne. Če dela delavec največ 16 dni v mesecu in če je še oče številne družine, se radi prehrane ne more boriti proti jetiki. Stanovanja si istotako ne more izbirati. Stanovati mora tam, kjer dobi, samo da ima streho. Dobra stanovanja razen rudniških so draga. Seveda poceni so le stanovanja, kakršna so pri koloniji g. Drevo, izmed katerih so nekatera le še slabe kleti. Rudnik pa ima tri stavbe v koloniji Terezija polovično dograjene. Danes so podobne skladišču opeke. V teh stavbah je predvidenih skupaj 54 stanovanj za družine. Dokler je pa v njih nalozena opeka, ljudje ne morejo stanovati. Rudarjev z družinami je danes nad 150, ki morajo stanovati v privatnih vlažnih

luknjah. Veliko je radi stanovanjskega vprašanja pri družbi v Trbovljah storil prejšnji ravnatelj g. inž. Pauer, mnogo tudi v higijenskem oziru, tako da so Trbovlje za časa njega dobile prav drugo lice.

Če pregledujemo položaj in razmere pri nas, vsaj nam, ki smo že okuženi, ne bodo mogli dosti pomagati. Svetujemo pa vsem, ki delujejo v dispanzerju, da naj gledajo po svojih močeh na mladino, da se vsaj ta mladi rod ne okuži od nas. V Trbovljah je neobh. potrebno otroško zavetišče. Vincencijeva konferenca je prva uvidela to potrebo, kupila je za to zavetišče prostor, za zgradbo zavetišča samega pa sama nima potrebnih denarnih sredstev. V prvi vrsti bi moralo podjetje graditi tako zavetišče. Za dojenčke mu ukazuje že zakon.

Toda kdo uvaža socialne zakone delavstva! Pripomniti pa bi bilo treba, da je vedno ceneje, če izvrši to, kar obvaruje delavca pred boleznijo, kakor pa preganjati bolezen, ki je že izbruhnila.

Končno pa pozivam še zdravstveno oblast, da si ogleda naš kraj radi higijene, ki gotovo ne bo našla vsega v redu, posebno kanalizacije ne. Videla bo še vso drugo nesnago, katere pa delavstvo ni krivo. Tudi občina tukaj ne vrši svoje predpisane dolžnosti. Želim, da bi dosegel dispanzer velike uspehe. Vse to nisem napisal kot kritik, ampak kot bolnik te nesrečne kuge in želim vsaj drugim zdravja, odločujočim pa presodka in pravega delovanja za pobijanje tuberkuloze med delavstvom.

Delavci, upoštevajte!

Zakon o zavarovanju delavcev je v veljavi že 10 let. Pričakovali bi, da ga v bistvu pozna že vsak delavec. Življenje pa dokazuje ravno nasprotno. Primeri se, da imajo delavci velike izgube ravno radi tega, ker ne poznajo zakona. To velja zlasti za obratne neizgode.

Zakon določa, da zastara zahtevki po nezgodni renti v enem letu odkar so se pripetile nezgode, odnosno v enem letu, odkar so se pokazale posledice nezgode. V vsakem primeru pa v dveh letih po nezgodi.

Prigodi se tudi, da opravlja delavec kak posel mimo grede, za en dan ali samo par dni, ki spada po svojem značaju pod zakon o zavarovanju delavcev n. pr. podiranje stavb. Ni izključeno, da ga zadene pri takem poslu težja nezgoda. Ker ne ve, da je to obratna nezgoda, molči, tudi zdravniku tega ne pove. Šele čez več let se pa spomni, da bi mu prav za prav pripadala renta. Začne hoditi okoli raznih oblasti. Seveda brez uspeha.

Torej, ako se pripeti nezgoda, mora ponesrečenec sam, če je pa tako zelo poškodovan, da se ne more sam zase brigati, pa njegov zastopnik, zahtevati, da delodajalec prijavi nezgodo. Če je slučajno poklican k njemu uradov zdravnik, mora natanko navesti, kje in pri kakem delu se je ponesrečil, zlasti pa mora po-

udariti, da je to obratna nezgoda. Najbolj važno pa je, da tudi sam sporoči v pismu Okrožnemu uradu, da se je pripetila obratna nezgoda. To je važno zlasti v tem primeru, če ni delodajalec prijavil svojega uslužbenca v zavarovanje. Zapomnite si! Nezgodo lahko prijavi ponesrečenec Okrožnemu uradu ali pa njegovi ekspozituri tudi takrat, če ni prijavljen. Glavno je, da je nezgoda natančno, drugo bo že uredil urad sam.

Pri določevanju višine nezgodne rente igra poleg po zdravniku ugotovljenega procenta delanemožnosti vloge tudi višina zavarovane mezde. Zato je dolžnost delavcev, da se pobrigajo, da so prijavljeni na temelju resničnega zaslužka. Pri nekaterih vrstah obratov se dogaja, da so delavci prijavljeni najmanj za en mezdni razred prenizko. Delavca podjetnik prevara s tem, če boš manj plačeval na prispevkih. To drži sicer, dokler si zdrav. Kaj pa če zbolijo ali se poškodujejo? Takrat pa ni vseeno, v katerem mezdnem razredu si zavarovan.

Nekateri se pritožijo in uveljavljajo višji mezdni razred. Ker pa mora Okrožni urad, preden jim izplača dajatve po višjem razredu, poprej še ugotoviti, če je tako uveljavljanje upravičeno, pridejo šele po daljšem času do svojih pravic. Dve

tretjini je pa takih, ki se sploh ne pritožuje, ker tega ne vedo.

Tudi tukaj se uresničuje pregovor, da je nevednost najdražja.

Kruh?

Če greš na ljubljanski velesejem, vidiš marsikaj. Zlasti zvečer po zabaviščih. Vidiš tudi marsikaj takega, da ti mora stisniti srce. V gostilniški prostor pride močan, odrasčen moški, s seboj pripelje 3- in 4 letni deklici ter proizvaja z njimi razne predstave, pri katerih pride zlasti v poštev prožnost kosti. Dekletci ste utrujeni, saj je že bolj pozna nočna ura, toda tisti moški jih priganja, da »igrajo«.

Iz družbe se dvigne gospod in protestira, da pridobiva človek s takimi nizkotnimi sredstvi denar. In čudno. Le malo se mu jih pridruži. Nekateri, ki hočejo veljati za kulturne pionirje, povrh še za krščanske, prvobojevnike, odobravajo trpinčenje otrok, češ to je njihov kruh. Ravno taki dogodki kažejo, kako globoko smo že padli. Meščansko časopisje ob vsaki priliki napada boljše, v tem pogledu čisto po pravici, da ne priznava družine in otrok. Ali je v bistvu tako zvani krščanski zapad kaj boljši? Čisto nič. Tudi njemu nista sveta niti družina niti otrok.

Sejemska uprava se pokaže s tem, da dopušča take nastope, da je čisto navadno kapitalistično podjetje.

Nove knjige

Miroslav Krleža, Povratak Filipa Latinovicza

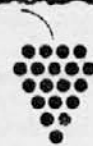
Prvi knjigi Krleževi (»Gospoda Glembovič«) je že sledila druga: »Povratak Filipa Latinovicza«. Marljiva založnica »Minerva« izdaja elegantno opremljene kar tri hrvaške pisatelje: Senoo, Novaka in Krležo. Ta druga knjiga je roman iz vzdušja kakor pa vsa Krleževa dela: demoralizirane, degenerirane plemenitaše secira, trga platno z njih, norčuje se iz vere, duhovnike ima za pohotneže. To so že njegovi stari ocvirki, ki jih od časa do časa reže. Prav za prav ni to

**LEGAT
KAVA**

Specerija, delikatese, zajutrkovalnica
Ljubljana, M. c. 28.

dnevno sveža iz
lastne novodobne
pražarne.

Dalmatinska vina!

Cen. občinstvu vljudo naznanjam, da sem otvoril 1. septembra **vinotič na Cankarjevem nabr. 5** (poleg Frančiškanskega mostu), kjer točim vsakemu dobro znana zdrava in nara-na vina iz lastnih vinogradov. Več let sem točil v gostilni »TRATNIK«, sedaj točim na Bregu 2, vsled tega lahko zagotovim vsakemu dobro in solidno postrežbo.

Cenjenim gostom se priporoča

I. A. SUNARA

Joško Rozman:

Nekaj o kartelih in trustih

(Nadaljevanje.)

Tretja etapa romunska železarna v Rešici in Titan-Nadrag-Karant z žično industrij A. G. Klausenburg.

Četrta etapa pogodba med državnim podjetjem v Zenici, Kranjsko industrijsko družbo in Store A. G. Vse tri v Jugoslaviji.

Vsa ta podjetja so se na teritoriju stare Avstrije združila v skupno interesno družbo za izkoriščanje železnega trga v prej navedenih državah.

Surovo jeklo — izgotovljeno železo

Druga velika skupina je nastopila s 1. oktobrom 1926, in sicer železna podjetja Nemčije, Francije, Belgije in Luksemburga. V tej skupini niso določili cen, niti kakšne izdelke naj posamezni sopogodbениki producirajo. Šlo je samo za določitev kvote, ki jo sme vsak posamezni sopogodbениk postaviti na svetovni trg. V to grupo je pristopila eno leto pozneje tudi Alpina-Rima češko-slovaške železne tovarne. Na temelju tega trupa je franc. težka železna industrija radi tega, ker ni zmogla produ-

cirati določene kvote, dobivala od kartela tako zvano nadprodukcijsko podporo, katero je seveda skoraj vso plačala Nemčija. Francija je s tem zneskom, ki ni bil malenkosten, racionalizirala svoja podjetja in dvignila svojo produkcijo, da je danes že nevaren konkurent Nemčije.

Valjano železo

1. januarja 1930 se je med srednjeevropskim kartelom vršilo pogajanje za valjano železo — polizdelke, palično železo, pločevino in betonsko železo. Šlo je predvsem za skupno in enako določanje cen tem izdelkom. Sklep dogovorov je bil, da se sprejme pogodba za 6 mesečno poskušnjo. Za Nemčijo in Poljsko je bila sklenjena teritorialna zaščita, in sicer da člani srednjeevropskega kartela ne bodo uvažali teh izdelkov v Nemčijo in Poljsko, katero si je zagotovila Nemčija. Lahko pa izvažajo v Avstrijo, Ogrsko in Češko.

Valjana žica. Popolnoma razumljivo je, da so pri tem nastopili karteli za posamezne produkte, ki so se v teh deželah v različnih množinah producirali. Skupna produkcija valjane žice je v centralno evropski grupi določena na 75 tisoč ton letno. Izvoz je bil povprečno v zadnjih 3 letih proračunan na 540.000 ton. Posebnost te centrale evropske gru-

pe je to, da sopogodbениk ne dobi, ako bi manj produciral kot mu je določeno, nobne odškodnine. Nasprotno pa se večja produkcija kot je določena v kvoti kaznuje.

Fina žica. Krajevna zaščita je bila sklenjena med Nemčijo, Češko-Nemčijo in Avstrijo-Nemčijo in Ogrsko-Češko in Avstrijo ter med Češko in Ogrsko.

Karteli za cevi. Angleške in ameriške tovarne za cevi imajo sklenjen kartel za dobo 10 let. Češka, Poljska in Ogrska niso v tem kartelu. Skušajo jih pridobiti, da bi osnovali svetoven kartel za cene pod vodstvom Anglije in Amerike.

Poleg tega imamo še nebroj drugih kartelov, kakor za gumi, steklo, les, papir, emailirano posodo, za plin, cement itd. Pri nas je posebno važen izdelek tanina in je to edina tovarna v Jugoslaviji, pri kateri ima vodstvo nemški kemični kartel.

Da se ne dotikam velikih trustov in koncernov v Ameriki, ki posegajo v vsa področja industrije in igrajo v ameriškem gospodarstvu odlično vlogo v pogledu produkcije in cen. Je že dovolj, ako vidimo, kako tesno je znal kapital zvezati samo evropske tovarne, ki so danes neomajen diktator glede produkcije in cene blaga. (Nadaljevanje.)

roman enega človeka, Filipa, slikarja, ki se je vrnil iz Pariza k materi v malo panonsko mestece Kostanjevec, marveč pelih ljudi, ki žive v njegovem krogotoku. Vsa od teh je ali nemoralni slabi ali degenerirane ali grobi materialisti. Srednja točka vseh pa je demonska žena Bobočka, ki je romala od moža do moža pa je vsakega denarno in moralno zlomila. — Filip se je moral zgubiti z doma kot sedmošolec, ker je materi Regini izmaknil stotak, pa ga zapravljal v družbi pocestnic, po enajstih letih pa se je vrnil v njene dvore, ki si jih je zaslužila s telesom. Strašno je gledal v svojo mater, ki mu ni do teh moških let nikoli pokazala očeta niti svojega življenja; in ki mu je z odgoonom uničila življenje. Strašno je tudi življenje večkratnega doktorja Gruzince Kyrialesa, mrzlega materialista in cinika, in že imenovane Bobočke pa njenega poslednjega moža, Baločanskega. — Prav za prav ima knjiga malo dejanja, pač pa je miselna stran razvila do zadnjega odenka. Sami problemi se rešujejo v ustih teh ekstremnih ljudi. Krleža je s tako silno logiko stran za stranjo povezal, da mu ne more nihče romana razdehati, razen če bi ga sicer s strani nazorov in pravičnosti do vseh stanov. (Krleža, kot je znano, le nekatere stanove razreže v kosce!) Tudi pričujoči roman, kakor pač največ Krleževih del, samo ruši, razkrajča človeško družbo, a novega človeka ne pokaže. Sicer pa zanj »sami lopovi vrve svijetom, kao crvi u crvljivom mesu: sumnja velika; nepovjerenje na sve strane, a i dobro je, da je tako, jer je čovjek rođen kao lopov!« Človek torej ostane človek, le telo njegovo se presnavlja. Taki romani ne ustvarjajo nič novega, kvečjemu rode še večji pesimizem. Človeštvo pa potrebuje novih smernic za novo življenje. Lojze Golobič.

NAROČI BESEDO

Slamičeva
**Buffet-
restavracija**
odprta!

Čitaj „Delavsko Pravico“!

KNJIGOVEZNICA

JUGOSLOVANSKE TISKARNE, prej K.T.D

LJUBLJANA

KOPITARJEVA UL. 6/II

Črtnica in tvornica poslovnih knjig - Stalna velika zaloga vsakovrstnih salda-konti, štrac, journalov i. dr. lastnega izdelka